

---

## hippi-jelenség és ellenkultúra

SÜKÖSD MIHÁLY

---

Az amerikai beat-mozgalom a hatvanas évek második felére elenyészett, utódirányzatokra bomlott, magányos írókban folytatódott vagy apadt el. Mint áramlat, a beat helyét a hippi foglalta el. Elődétől eltérően reprezentatív író, sőt, bármilyen írók nélkül. Kerouac halott, Burroughs a maga társtalan útját járja, egyre különlegesebb, irodalmilag mind kétségesebben megfogalmazott tapasztalatokkal. A beat nemzedék három vezérköltője — akarták, nem akarták — nem maradt egy kívül álló szubkultúra írója, újabb könyveik a „hivatalos” irodalom eseményei. Corso és Ferlinghetti végső teljesítménye még felmérhetetlen, de íráságuk vitathatatlanul „intézményesült”. Ginsberg korunk egyik nagy költőjévé emelkedett, s lírai eredményének árnyékában másodlagos, mellékes szerep, hogy a hippi-mozgalom rangos vendégalakja, kerekasztalviták, több személyes interjúk intellektuális tanácsadója és részese.

A hippiket — egyebek mellett — az különíti el a beatektől, hogy nem teremtettek művészetet. Szervezetlen mozgalmukat a művészetnél fontosabb teljesítménynek, a gyakorlati önmegvalósítás példájának szánják.

*Meghatározások.* Kezdjük az elnevezéssel: mint a beat, a hippi is nehezen fordítható magyarra. Eredetileg a néger jazz műszava: „bölc”, „tapasztalt”, „előrelátó”. Az amerikai néger időtlen önvigasztát ezúttal egy fehér kisebbség kölcsönözte ki: „én vagyok az okosabb, a többet tudó-sejtő, az idő nekem dolgozik”.

Az első hippi-közösségek a hatvanas évek első felében jelentek meg Amerika szétszórt területein, leginkább New Yorkban és San Franciscóban. San Francisco egyik kerülete, Haight Ashbury lett a mozgalom középpontja, modellje, mintatelepe, az érvényesebb hippi-beszámolók kikerülhetetlen tája. A fénykor a hatvanas évek közepe; 1966—67-ben virágzott Haight Ashbury; a mozgalom ekkor terjedt át Európára, szinte

minden nyugati nagyvárosban megteremtve a bevándorolt vagy bennszülött hippi-közösséget. A legutóbbi években a hippiség — mint egy-  
séges jelenség — bomlásnak indult, ágakra szakadozott, az ifjúsági vi-  
lágmozgalomba látszik beolvadni.

*Szerep és feladat.* Szemben a beattal, a hippi példát kíván adni a meg-  
tagadott és elhagyott társadalomnak. A beattal, amint kilépett belőle,  
nem érdekelte többé a világ, csak önmaga. A tevékeny ráhatás, a vál-  
toztatás lehetőségének értelmében a hippit sem érdekli a kinti világ;  
épp azért lép ki belőle, mert javíthatatlannak ítéli. Önmaga megtalált  
harmóniáját, létezésének emelkedettebb szintjét mégis szüntelenül ki-  
nyilvánítja. Szociológiailag a mozgalmat az ifjúság nemzetközi lázadás-  
sorozatához fűzi a neokapitalista struktúra tagadása. Elutasítják mind-  
azt, amit a világ felkínál a szerkezetébe integrálódni hajlandónak: az  
egyezményes státusszal és anyagi csereértékkel jutalmazott munkát, a  
teljesítményt, a tulajdont, az intézményes értéklétrát, a létra sikeres  
megmászását, a részleges hatalmat, a teljhatalmat. A hippi-lázadást az  
ifjúsági tiltakozás egyéb ágaitól elkülöníti viszont, hogy béke- és szere-  
teteszményük jegyében csak elhárítani törekcsenek, rombolni soha.  
Érzelmi alapozású mozgalmuk az egyéni és a kollektív szabadság vég-  
pontjai között a csoport, a kis-közösség egyedül lehetséges üdvözlését  
sugallja.

Ennyi a legdurvább általánosítás, lássuk a részleteket. Hogy a hippik  
mit csinálnak, a hippi-kommuna élete naponként-óránként mivel telik:  
a legnehezebb szabatosan rögzíteni. Akkor is, ha ismerni véljük a  
részleteket. Kétségtelen, valamelyest dolgoznak; annyi munkát vállal-  
nak és végeznek, amennyi anyagi juttatásra az ellenséges külvilágtól  
bekerített hippi-közösségnek az elemi létfenntartás okából szüksége le-  
het. A tetemes szabad időt a hippi — a beattól megint csak eltérően —  
nemcsak magányos elmélkedésre, öntökéletesítésre fordítja, hanem  
csoportos tevékenységgel tölti ki. E társas lét közege a páros vagy kollektív  
séta és beszélgetés, az ürügyet mindig találó tánc, a gitárzene, a  
kábítószeres „utazás”, az összebújás csendje. Együtt vannak, a vélemény-  
cserénél fontosabb egymás létezésének tapasztalása, a szüntelen bizo-  
nyosság együttes jelenlétükről, azonos rangú testvér-közösségükről. A  
hippi mozgalom — úgy látszik — valóban gyakorlati életmóddá alakít-  
totta azt, ami maiv világképük anti-fogalmiságában ellenőrizhetetlen: a  
szeretetet. Szeretni egymást, a jól ismert és szeretetre vágyó csoporttár-  
sakat; szeretni a még vakon tévelygő világot, az elvont másokat: rövi-  
den ennyi a hippi-kódex. Úgy élni, hogy az emberközi kapcsolatokban  
ne maradjon nyoma a manipulatív külvilág gazdasági, etikai, esztétikai  
álságainak. E külvilágot passzív ellenállással meggyőzni, a békés tilta-  
kozás eszközeivel belátásra készíteni. Innen a — korántsem keresztényi  
alapozású — hippi-mozgalom szerepe az amerikai protest-megnyilatko-  
zások békés változataiban, a szelíd ülő- és állósztrájkokban, táblás fel-  
vonulásokban, a néhai Luther King békemeneteiben, egyebekben.

*Eszmény, világkép.* Ennyiből is kitetszik, hogy a hippi-filozófiát fo-  
galmilag nem lehet meghatározni. Ez a „filozófia” maga védi ki az el-  
lene szóló, nyilvánvaló érveket azzal, hogy nem óhajt elmélet, ide-  
ológia lenni (sőt, minden ilyet elszántan tagad), pusztán önmaga gyakor-

latát kínálja a bármilyen fogalmak helyett. A távoli szemlélőt ezért a hippi-világképből főként a tagadások, elhatárolások érdekelhetik.

Ez az elutasítás szinte parttalan; minden tételes nézetrendszerre érvényes. A hippik átlépték a beatek eklektikus befogadását, akik ellentétes gondolatokból is gátlástalanul hasznosították a nekik tetsző törmelékeket. A hippi-világkép nemcsak a „hivatalos” filozófiát és társadalomtudományt hártja el, de lemond az új baloldal vezérideológiáiról is. Sartre, C. Wright Mills, Marcuse tételeiről; mindenkiéről, aki szervezett társadalom közegeiben, az elfogadott kommunikáció szabályai szerint közvetíti fogalmait.

A tételes ideológia a hippinek utálatos; mi hat mégis ideológiaként? Két egymástól távoli, de a hippi-világban otthonosan összebékülő áramlat. Az egyik a Zen-buddhizmus minden korábbinál magasabb hulláma, ezúttal nemcsak a magányos szemlélődés tanaként, inkább az önjavítás, az énfeladás, a másokkal való akadálytalan együttélés technikai eszközeként. Ugyanezt segíti elő a kábítószeresek, napjainkban leginkább az LSD folyamatos használata. A legendákkal szemben a *drug* nem pusztán élvezeti narkotikum, a rothadt bohémság megkülönböztető jegye, inkább a Zen-filozófia más-állapotának, a szeretet-transz elérésének kívánt lépcsőfoka. Kelet-európai felnőtt ésszel nehezen értelmezhető a mesterséges állapotnak ez az állandósított megteremtése; az LSD-mámor átértéséhez alighanem lázadónak és fiatalkorúnak kell lenni. A hippi-közösség kiszakadásához, zárt elkülönüléséhez a folyamatos LSD-kondicionálás szükséges; az „utazás” véglegesíti a kiválás érzelmi és hangulati közegét.

Kevésbé tudatosan érvényesül, de szövegelemzéssel lépten-nyomon felderíthető a hippi-manifesztumokban korunk ügyeletes diadala, a régi-új anarchizmus. Proudhot együtt idézik Marxszal, Sorel-t Lenin-nel, Cohn-Bendit-et Guevarával. Innen minden adott társadalmi szerkezet, mint intézményesült, az emberi szabadságot és önmegvalósítást gátló, személytelen totalitás végletes elutasítása; a gazdasági folyamatok, a termelés, csere, fogyasztás szervezethez iránti ellenszenv.

*Bomlás és átalakulás.* Ha tételrendszernek vesszük, a hippi-tanok a képtelenségig törekedések és önellentmondóak. Mint gyakorlati társadalomátalakítás, a mozgalom nagy kísérlet; a bentlakó hippik számát az USA-ban, 1968-ban félmilliónál többre becsülték. És az eszmevilágnál tanulságosabb a hippiség státusának szüntelen váltakozása. A folyamat, ahogy az amerikai ifjúság jelentős hányada — lázadó úrifíú, otthoni keretét megunt, meggyűlölt középosztálybeli, gettónéger, Puerto Ricó-i utcasarki, zsidó, egyetemre nem került szegénygyerek — huszadik éve alatt hippivé lesz. És ahogy néhány év múlva kilép a hippi-sorból, kiábrándulva vagy feldobva, radikalizálódva, liberalizálódva vagy minden ideológiától megundorodva, a bűnözés, katonai behívó, családi karám, szabvány-főiskola felé sodródva, többnyire egyszerűen kiüregedve, helyét az alulról jövő utánpótlásnak ajánlva.

A hippi-mozgalmat egy mélyebb átrétegződés is felbarázdálta. Átalakulását a belső bomlás gyorsította meg 1968—69-ben: a hippik beépülése a nemzetközi, ellentéteiben is egységes, „földalatti” ifjúság világába. 1968 európai és amerikai lázadási kísérleteinek terepén a hippiket is ott találtuk: eredeti elveikhez hűtlenül nemcsak békésen guggoltak.

A mozgalom egysége ezzel megszűnt; mai csoportjaitak hosszan sorolhatnánk, de az elnevezés helyett fontosabb, hogy többségük az *underground*, a világból kivált ifjúság laza egységtáborába, sejtjeibe osztotta be magát. Az 1968-as év robbanásai, a vereségek, főként a párizsi május közvetlen bukása után az ifjúság világszerte a „föld alá” húzódott. Az *underground* magába fogadta a lázadó diákságot is, a hippik élcsapatát is.

*Ellenkultúra.* A hetvenes évek elején az ifjúság nemzetközi protest-mozgalma hullámvölgybe ért. Alkalom és lehetőség, hogy a távolból benyomásainkat összegezzük. Hogy a hippie-jelenség szervezeten hol tart, ma senki sem tudja. A sokféle, egymás mellett, egymást keresztező csoportok mozgásirányát az USA-tól Japánig, Európától Nepálig amúgy sem lehetett soha nyomon követni. Fontosabb, ha utánagondolunk, mit adott s mit jelenthet korunknak a mozgalom.

Mia úgy látjuk, az ifjúsági hullám, amely Berkeley első egyetemista reformkövetelőinek campus-tüntetéseiivel indult el a hatvanas évek elején, s napjaink „földalatti” világába ért, két nagy irányra oszlott. Egy radikálisan aktivistára, tevékenyen hatni akaróra, baloldalian elkötelezettre: ezt képviselik a különféle diákmozgalmak. És a világgal szembeni passzivitást hirdetőre és megvalósítóra, semmilyen társadalomban és ideológiában nem bízóra, önmaga gyakorlati példáját megteremteni akaróra. Ezt a második irányzatot kezdte el — korábbi társadalmi időszakban — a beat, folytatta a hippie, s teljesíti ki napjainkban az „ellenkultúra” jelensége.

„Amerikai pillanatnak” mondja a hippie-tüneményt Stuart Hall, a legátgondoltabb hippie-tanulmány szerzője. A metafora a társadalom és a belőle kivált mozgalom ütközésének szükségszerű időpontjára utal. A történelmi pillanatra, amikor az amerikai társadalomszerkezet az amerikai ifjúság hatalmas részének sem az elégedett integráció, sem az eredményes szembeszállás lehetőségét nem adta meg. Amikor tehát az ifjúság a passzív kiválás és kívülélés gyakorlatára kényszerült. Az adott rendszer társadalmi, oktatási, magánéleti kereteibe önmaga feladása nélkül nem tudtak beilleszkedni, s a rendszer sikeresen hátrította el, le tartóztatással, gumibottal, könnygázbombával, katonai behívóval, beépített rendőrspiclikkel, gazdag technikájú manipulatív bomlasztással az ellene erőszakosan felkelt ellenzékét. E rendszerben tehát sem élni, sem barikádon győzni vagy meghalni nem lehet; módot kellett keresni, találni, hogy a rendszer falain túl ellentársadalmat, ellenkultúrát építhessenek fel.

A „kultúra” itt nem művészeti, hanem szociológiai fogalom; nemcsak intellektuális teljesítmény, hanem az életmód és az életmód meghatározóinak összesített jelensége. Az ellenkultúra első és legnagyobb eredménye éppen Haight Ashbury volt, a legszebb napjain túljutott hippie-mintatelep. Amit a hippiség eddig alkotott, amit eredményként és csödként bizonyított: a gyakorlati ellenkultúra első fejezete.

Ismételjük el, hogy a hippie mozgalom — önmaga törvényei okából — sem irodalmat, sem más művészetet nem teremtett. A hippiség, sok egyéb mellett, épp a hagyományos-hivatalos művészet tagadása. Ginsbergtől Andy Warholig a hippie-mozgalomban, az *undergroundban*, az ellenkultúrában otthonos művészek furcsa és kényes peremhelyzetbe

kerültek. Rangjuk, eredményük kiemelte őket a „föld alól”, alanyi szándékuktól, elképzeléseiktől függetlenül hivatásos írók, festők, rendezők; könyveiket, filmjeiket az a világ vásárolja meg, élvezi, bírálja, fogadja be, amelyből szabadulni szeretnének. Nem törzstagjai, csak kívülről ható társutasai az ellenkultúrának.

Az ellenkultúráról ezért nem a szépirodalom, hanem a szociológia és a nyersdokumentáció tudósít. Az amerikai hippi-könyveket kívülállók írták. Többnyire szociológusok (Lewis Yablonsky a *Hippi utazás*, Leonard Wolf *A szeretet nemzedék hangjai* szerzője). Módszerük egyhangú, de eredményes. Három hónapra, fél évre, egy évre ott hagyják egyetemi munkahelyüket, felfedezésre indulnak. Szakállt növesztenek, hippi-egyenruhát öltenek, valamelyik hippi-közösség gózába települnek, felföltik az életformát — a családos szociológus feleségét és gyermekeit is magával viszi. Nem kedvelik, nem tagadják új közösségüket: figyelik. Magatartásuk a tengeri malaccal dolgozó laboratóriumi orvoséra emlékeztet. Most a hippi a kísérleti állatocska: mozgása, viselkedése, beszéde arra való, hogy magnótekerccsen vagy lejegyzett szövegben megörökítve általános okulásra szolgáljon. Nagy paradoxon: a kísérleti útját befejező, szakállát lenyíró, polgári otthonába visszaköltöző szociológus anyagi jövedelmét gyarapítja, státusrangját emeli a hippikről szóló legeslegújabb könyv megjelentetésével. Tárgyuk, a hippi, az általa megtagadott világ közvetítési rendszerében szólal meg: monológ-szövegben, interjúban. Ezen túl az ellenkultúra legfeljebb az *underground*-sajtó műfajaiban, a csoporttagoknak készült írásos kommunikáció keretei között ad hírt magáról: önéletrajzi monológban, pamflet-esszében, kiáltványban, levélben, apróhirdetésben.

A leírt, kinyomtatott szöveg azonban csak felszíni kérge az ellenkultúrának. Többet mondanak a teljes életvitel változásai; az életmód ki-munkált szabályai, amelyek lehetővé teszik, hogy egy jelentős létszámú ifjúsági nemzedék érvénytelennek tekinthesse a felnőtt társadalom parancsait.

Az ellenkultúra megtagadta, illetve másra cserélte a társadalomban élés hagyományos, normaként vett létformáját és eszközeit. Az individuális polgári otthonát és háztartást a többnyire nagyvárostól távoli kommuná-teleppel cserélte fel. A tanulás-munka-nyugdíj hármas fokozatára épült állampolgári létezését a rendszernek végzendő termelőmunkát (s vele a munkamegosztás összes ártalmait) elutasító, belülről irányított tevékenységgé alakította át. A fajfenntartásna és az utódok gondozásána a monogám házasságnál és a családszerkezetnél eredményesebbnek ítélte a csoport, a kis-kollektíva életformáját.

Hol bizonyult igaznak és mit ért el az ellenkultúra kísérlete?

Elemi erővel érzékeltette, hogy az emberiség felgyűlt ismereteinek szervezett átadása, vagyis a hagyományos iskolai oktatás elégtelen, nem felel meg hivatásának. A hatvanas évek amerikai ifjúsága leginkább az iskolában élte át, hogy a fehér-angolszász-protestáns értéknormák gát-lásosan betartott-megszegett világában nem tud, mert nem érdemes élni. Az a néhány év, amelyet a családi otthon és a felnőttkor között az iskolai tanuló átmeneti státusában tölt el a fiatalkorú, csak arra alkalmas, hogy kiábránduljon. Az oktatás intézményéből, tartalmából, módszertanából is, az oktatással elérhető felnőtt-létből is.

Az ellenkultúra bírálata az oktatási rendszernél mélyebbre is hatolt.

Bizonyította, hogy a juttatások, amelyeket a legfejlettebb ipari társadalmakban az állampolgárok munkájukért a rendszertől kapnak, nem csábítanak többé. És nemcsak a juttatások: azok az életcélok is elvesztették varázssukat, amelyeknek az anyagi javak az eszközei. A jólét és bőség már nem szükséglet, nem ígéret, hanem az undorodó visszautasítás tárgya.

Az ellenkultúra az életmód két új szabályát állította szembe a megtagadott társadalom normáival. Elsőnek és alapvetően a szegénységet. Nem erkölcsi elvként, hanem gyakorlati létformaként, az anyagi javakkal való ellátottság, az anyagi javakkal mérhető szint- és rangkülönbség fordítottjaként. Szegénynek lenni az ellenkultúrában annyit jelent, mint szabadnak lenni a birtoktárgyak megszerzésének, tárolásának, boldog használatának és gőgös öntudatának érzésétől, meg az ezzel járó státusharctól. Szegény az, aki olyan, mint a többi, akinek tápláléka, fekhelye, kabátja, testápoltsága, szórakozási eszköze és igénye nem különbözik a másiktól, felcserélhető a többiekével. Aki a többiekkel együtt, a többiekhez hasonlóan annyit kíván és teremt meg magának, amennyi elemi létfenntartásához szükséges, s ezt az elemi szintet természetesnek, egyedül kívánatosnak tartja.

Másodjára, az ellenkultúra merőben másként képzei el az ember és ember közti kapcsolatokat, mint ahogy azokat a hagyományos társadalom szabályozza. Kikiatja az alá- és fölérendeltségi viszonyokat, csak egyenrangú, egymás mellé rendelt kapcsolatot ismer el. Nemcsak vezető és vezetettek szerepét és az előrejutás hierarchikus létrafokait tagadja meg az eddigi társadalmak mintáiból, de az intézményes meggyőzés, a jogi, államigazgatási, teológiai, pedagógiai ráhatás lehetőségeiben sem bízik. Minden alaposabb hippi-tanulmány idézi a többektől származó, alapvető tételt: miként törekedhetnék másvalaki meggyőzésére, mielőtt magamat nem tettem rendbe? És önmaguk rendbetétele folyamatos, beláthatatlan feladat. Az ellenkultúra eszméi szükségképpen teremtették meg a gyakorlati közeget: a totális társadalom és a magányos én közötti kívánatos átmenetet, a kis-közösséget, a csoportot. A kommunát, mint a távoli, sokára elérhető új társadalom mintacsíráját. Haight Ashbury, a reprezentatív hippi-közösség felbomlott, de a kommunák elszaporodtak Amerikában. Kevesen vannak, ha tagjaikat százalékosan arányítjuk az amerikai ifjúsághoz, sokan, ha a bentlakók összlétszámára figyelünk.

A kommuna ma sziget Amerikában és korunk társadalmában. Kísérlet arra, hogy egy XX. századi, javított öskommunizmus állapotában a munka és a társas együttlét milyen formái és előnyei alakulhatnak ki. Lakatlan, ócska ház, telep, birtokrész kibérlése, lehetőleg távol a népesebb tartózkodási helyektől. Az épület rendbetétele, tágas háló- és társalgóhelyiségek berendezése a szükséges fekvő- és kuporgó-helyekkel. Telep, amely körül veteményeskertet, némi szántóföldet lehet megművelni, tehenet, kecskét, baromfit tartani, a föld, az állatok hozamából és kiszámíthatatlan alkalmi munkákból megélni. Ahol a magukkal hozott vagy a telepen született gyermekeket nemcsak az apa és az anya, hanem a teljes közösség látja el, a kiskorúak együtt, az éppen soros felnőttek ellenőrzése mellett nevelődnek, miközben a közösség más tagjai egyébbel, munkával, magányos, páros, csoportos együttléttel vannak elfoglalva.

Körülbelül ilyen a mai kommuna, az ellenkultúra gyakorlati példája. Nem láttuk, nem éltünk benne, olvasmányélményeinkre vagyunk utalva, ellenvetéseink mégis nyilvánvalóak. Az ellenkultúra nem új elmélet, nem új gyakorlat. A modernizált öskommunizmusnak ez az ábrándja a XVIII. század óta meg-megújuló, Rousseau ihlette társadalmi víziókhöz csatlakozik. Ahhoz az elvileg vitathatatlanul hibás, káros gondolatsorhoz, amely egy adott társadalom, a mindenkori „modern” világ elviselhetetlenségének okát a civilizációs járulékokban látja. Mint a mai ellenkultúra az ipari technika rémuralmában és a technokraták irányításában; az intézményekben, az intézmények szervezésében, szervezőiben, s nem az intézményeket meghatározó rejtett hatalmokban. Külön tanulmányt érdemelne, hogy a hippi-közösség vágyképét miként, milyen közvetítésekkel határozzák meg a korai amerikai irodalom társadalomábrándjai. Thoreau utópista regénye például, a *Walden*, a társadalomból való kivonulás első nagy ábrája a világirodalomból. Még többet mond a hasonlóság a XIX. század utópista szocialistáinak gyakorlatával; Fourier és Owen kísérleteivel, elméleteik próbájaként.

Befulladt kísérletekkel. Az utópista szocialisták példája tárgyilagos ellenbizonyíték a mai ellenkultúra kísérleteire. Owen mintatelepét New Lanarkben, a Fourier-tanítványok falansztereit Amerikában ugyanaz a társadalomlélektani törvény buktatta meg, amely felbomlasztotta Haight Ashburyt, megszüntette, átalakította, új helyen új emberállománnyal keltette ki a hippi-közösségeket, és a nyugatberlini kommunák elmúlását okozta néhány éve. Az alanyi jó szándék kevés, hogy a kinti társadalom megtagadott normáit a bentlakók mindenestől a kommunakapukon kívül hagyhassák. A tegnapi-mai kommunák képlékenységének oka, tartós létezésének akadálya, hogy tagjaik, az elszántan közös céltől és akarattól függetlenül, különbözőek. Mást-mást hoztak magukkal a megtagadott, de emlékező sejtjeikben kivethetetlenül élő külvilágból, különbözik a személyiségképletük. Az összezártság, a közös életmód előbb-utóbb a csoporton belül is személyes ütközéseket, érdekellentéteket teremt, s a kommuna önmagán — parányi, kinagyított metszeten — tanulmányozhatja annak a világnak a törvényeit, amelyből kiválni törekedett.

Jacques de Gasson, a Fourier-tanítványok egyike említi, hogy falanszterében — 1859-ben — reggel, délben, délután és este mindenki imádkozott az ateista közösségtől teremtett Legfelső Lényhez, s a bentlakók az imák hatására, hatásában végezték napi tevékenységüket. Valami hasonlót jelez a mai amerikai kommunák létközegében általánossá lett kábitószerélvezet, a pszichedelikus révület. Eszünk ágában sincs moralizálni, a kábitószerkultuszt az ellenkultúra szembeötlően „dekadens” tüneteként említeni. A közösség és a csoporttagok *mesterséges* közérzetére kell felfigyelnünk; a kommuna és a kommunalakók helyzete a természetes emberi állapot állandó ajzottságával, túlcsigázásával teremtdődik meg. Elkedvetlenítő, hogy az ellenkultúra közösségi gondolkodásának és létezésformájának a *drug* kell legyen az egyik fontos szabványosítója.

Charles Reich, az ellenkultúráról írt legragyogóbb, legcsalókébb könyv szerzője Amerika „kizöldülését”, „zöld reményét” várja az ifjúságtól a

hetvenes években. Egy társadalom, életmód, gondolkodásforma: a világhelyzet másra cserélődését. Kivánnánk, hogy igaza legyen; látomásának örülnénk, ha nyomós bizonyítékokra hivatkozhatna. Bizonyítéka neki — senkinek — sincs. Az ifjúsági tiltakozás végeredménye, az ellenkultúra gyakorlatának elbírálása a hetvenes évekre vár.